



Drinkwater gezuiverd uit Maaswater

'Het moet echt anders'

De vereniging van rivierwaterbedrijven RIWA behartigt de belangen van drinkwaterbedrijven in Nederland en België, die hun drinkwater produceren uit rivierwater. Het vervaardigen van drinkwater uit oppervlaktewater – en dan helemaal uit de Rijn, Maas of Schelde – is niet bepaald de weg van de minste weerstand. En dan hebben we het nog niet eens over klimaatverandering...

Maarten van der Ploeg.

RIWA kent drie secties: RIWA-Rijn, RIWA-Maas en RIWA-Schelde. De 'oppervlaktewaterbedrijven' die hun water uit de Maas halen, hebben sterk te kampen met de gevolgen van klimaatverandering. Directeur RIWA-Maas, Maarten van der Ploeg, legt uit hoe dat komt: 'De Maas is een echte regenrivier, terwijl de Rijn deels een gletsjer, deels een regenrivier is. Dat maakt dat de hoeveelheid neerslag per seizoen weliswaar invloed heeft op de waterstanden, maar niet zo direct als in de Maas. Hoewel we deze zomer ook in de Rijn heel lage waterstanden zagen.'

Direct verband kwantiteit en kwaliteit

Een regenrivier reageert snel op de hoeveelheid gevallen neerslag in het stroomgebied. Van der Ploeg: 'Er is daarbij een direct verband tussen kwantiteit en kwaliteit. Als er veel regen valt, ontstaan er kwaliteitsproblemen door overstorten van riolen en doordat verontreiniging van de grond afspoelt naar het oppervlaktewater. Wel is het zo dat eventuele verontreinigingen dan flink verdund worden door de grote waterafvoer. Dat is niet zo in droge perioden, integendeel. Dan worden verontreinigingen door bijvoorbeeld lo-



zingen van afvalwater juist veel mínder verdund. In perioden van lage waterafvoer bestaat bijna 50% van het water in de Maas uit – al dan niet gezuiverd – afvalwater, afkomstig van afvalwater- en rioolwaterzuiveringen van bedrijven en gemeenten in Frankrijk, België en Nederland. In extreem droge perioden zoals de afgelopen twee zomers is dat percentage nóg hoger! Zowel het KNMI als Rijkswaterstaat gaat voor de toekomst uit van langere en frequenter voorkomende droge perioden met hogere temperaturen dan nu.'

Wat betekent de klimaatverandering voor de drinkwatervoorziening?

Van der Ploeg: 'Als we niets zouden ondernemen, wordt het steeds moeilijker om te voldoen aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water. Met name verontreinigingen door nieuwe, soms nog onbekende stoffen nemen toe. Soms zijn dit industriële stoffen, vaak ook gaat het om diffuse verontreiniging door medicijnresten. In combinatie met vaker voorkomende extreem lage afvoeren op de rivier ontstaat dan een ongewenste cocktail.'

'Het Maas-stroomgebied is één van de meest dichtbevolkte gebieden van Europa, met daarnaast intensieve industrie en landbouw. In de toekomst is de verwachting dat de watervraag van al deze partijen toeneemt. Voeg daarbij bijvoorbeeld een trend als vergrijzing, gepaard gaand met meer medicijngebruik en daarmee meer medicijnresten en het is duidelijk dat er een probleem aankomt, zo niet al is.'

Wat betekent dit voor RIWA?

Van der Ploeg: 'Wij verzamelen en delen kennis over de waterkwaliteit in de Maas. Dat doen we door het verwerken van meetgegevens van onze leden, het deels zelf uitvoeren van metingen en het delen van meetgegevens met anderen, zoals Rijkswaterstaat. In 2017 hebben de drinkwaterbedrijven op verschillende plekken langs de rivier

bijna 100.000 metingen verzameld, naar 1.100 parameters of stoffen. Na analyse van deze data signaleren wij trends, op basis waarvan we beleidsvoorstellen doen. Uiteindelijk doel hiervan is uiteraard het beschermen van onze drinkwaterbron, in casu dus de Maas.'

Europese streefwaarden

'Het probleem met bijvoorbeeld de 'opkomende stoffen' is dat ze in eerste instantie wettelijk nog niet zijn genormeerd en dat nog niet is vastgesteld hoe schadelijk ze zijn. Samen met zo'n 170 Europese drinkwaterbedrijven heeft RIWA nu voor alle stofgroepen generieke streefwaarden geformuleerd. Deze zijn zó geformuleerd dat ze veilig zijn én dat een drinkwaterbedrijf op een natuurlijke en duurzame manier drinkwater kan blijven maken van het rivierwater. Aan de hand van deze streefwaarden controleren wij de kwaliteit van het water. Dat doen niet alleen wij, maar ook de 170 waterbedrijven die voor in totaal zo'n 115 miljoen Europeanen drinkwater maken uit de rivieren Rijn, Donau, Ruhr, Elbe en Maas. Een flinke stap voorwaarts dus. Hiermee creëren we een soort benchmark, bij gebrek aan wettelijke normeringen.'

'Bij de controles blijkt dat de meeste overschrijdingen gebeuren door industriële stoffen en medicijnresten. Er zijn zo'n 50 stoffen verantwoordelijk voor 70% van de overschrijdingen. Een aantal stoffen overschrijdt de streefwaarde permanent. Bij gewasbeschermingsmiddelen, waarvoor wel een wettelijke norm is, is meer sprake van incidentele overschrijdingen. We willen graag dat de waterbeheerder nog meer onderzoek uitvoert naar de oorzaak daarvan.'

Bio-monitoring

Bij overschrijding van de normen en de signaleringswaarde voor bepaalde stoffen moeten drinkwaterbedrijven de inname van

'BIJ LAGE WATERAFVOER BESTAAT VRIJWEL 50%
VAN HET MAASWATER UIT AFVALWATER'

oppervlaktewater staken. Hierdoor kan hun productie op termijn in gevaar komen. Een ongewenste situatie, zeker in een droge periode, als de watervraag sowieso al hoger is dan normaal. Van der Ploeg: 'De oppervlaktewaterkwaliteit wordt op verschillende manieren gecontroleerd, onder andere met bio-monitoring: mosselen en watervlooien. Als deze diertjes 'aanslaan' – dat wil zeggen: afwijkend gedrag vertonen – gaan de alarmbellen af en kunnen drinkwaterbedrijven de inname zeer snel staken. Daarna gaan we onderzoeken wat er aan de hand is.'

Wat doen de drinkwaterbedrijven om de gevolgen van de klimaatverandering tegen te gaan?

Van der Ploeg: 'Er zijn op verschillende niveaus en manieren maatregelen genomen, met name om de winningssystemen robuuster te maken. Sommige bedrijven versterken hun buffervermogen door bij de inlaten sterkere pompen te installeren, of door meer of grotere spaarbekkens te realiseren. Andere bedrijven zoeken naar alternatieve bronnen. Het kan dan gaan om andere oppervlaktewateren, maar ook om echt andere bronnen, zoals grond- of regenwater, ontzilt zeewater of gerecycled afvalwater.'

Bronbescherming

Naast technische oplossingen wordt ook gekeken naar organisatorische maatregelen, in samenwerking met andere waterketenpartners. Van der Ploeg: 'Er gaat veel aandacht uit naar bronbescherming, bijvoorbeeld door projecten zoals Schone Maaswaterketen. Dit gebeurt nu nog alleen in Nederland, maar we willen deze samenwerking over de grenzen gaan uitbreiden.'

Hoe ziet u de toekomst?

Van der Ploeg: 'Het belangrijkste is dat we verstandig omgaan met het water dat we hebben en dat we er gezamenlijk alles aan doen om onze bronnen schoon te houden. Ik denk dat het tijd is voor een watertransitie: we moeten ons afvragen of de manier waarop we nu omgaan met ons water wel de juiste is. Ik zie dit besef nu ook gloren in het Deltaprogramma Zoetwater. Ik verwacht dat de uitkomst zal zijn dat het écht anders moet, naar analogie met de energietransitie.'

Hoe zou zo'n transitie eruit moeten zien?

Van der Ploeg: 'Wanneer de totale watervraag stijgt en het aanbod daalt, kan een kind aanvoelen dat doorgaan met zoals we het al jaren doen (business as usual) niet zal werken. Er zal structureel iets moeten veranderen ten aanzien van ons denken en doen rondom het gebruik van water. Het is niet voldoende om alleen te kijken hoe het gebruik efficiënter kan. Het is essentieel om strategisch te kijken hoe met alle gebruiksfuncties het water het best benut kan worden, welke bestaande, alternatieve en mogelijk toekomstige bronnen er zijn en of en hoe de aanwending (het gebruik) veranderd kan worden. Dat gebeurt nu al individueel door enkele partijen.'

'In dit kader is ook de samenwerking binnen het Deltaprogramma Zoetwater belangrijk. Daar wordt de waterbeschikbaarheid in kaart gebracht, worden de risico's op zoetwatertekorten transparant gemaakt en vinden investeringen plaats om de aanvoer van zoetwater robuuster te maken en het gebruik zuiniger. Maar het zou goed zijn dat het Rijk de regie neemt bij het beantwoorden van de vraag of de

'SAMENWERKING VOOR BRONBESCHERMING UIT- BREIDEN OVER DE GRENS'

manier waarop we nu omgaan met ons water – gezien alle gebruikers en belangen – wel de juiste is. Hier kan de nieuwe generatie watermanagers een belangrijke rol bij spelen, door bijvoorbeeld eens flink buiten de gebaande paden te kijken.'

'Als we niets doen, geldt voor de Maas in de toekomst: 'Minder wateraanbod, minder kwaliteit, hogere watervraag'. Dat vraagt om een strategische heroverweging. Kwantiteit en kwaliteit zijn direct gekoppeld, dus móét je ervoor zorgen dat de kwaliteit goed is. Dat is voor alle gebruikersgroepen van belang.'

RIWA jaarverslag

In het medio september gepubliceerde jaarverslag komt RIWA met enkele beleidsaanbevelingen. Van der Ploeg: 'Het gaat allereerst om meer transparantie over geloosde stoffen. Wij willen een openbare database van alle lozingsvergunningen, zoals nu al bestaat in Wallonië. Ook zal er een verscherpt toezicht op de vergunningen én de lozingen moeten komen. Verder pleiten wij voor een uitwisseling van best practices met onze buurlanden. Onze rivieren stromen door verschillende landen en verontreiniging stopt niet bij de grens. We hebben met elkaar te maken, maar we kunnen ook van elkaar leren. Nederland doet het in EU-verband gezien best goed, maar het kan en moet nóg beter. Daarbij is ook meer bewustwording nodig van het belang van schone rivieren, bij het grote publiek, de industrie, de landbouw en de politiek. Want dit begint uiteraard met de politieke wil om er iets aan te doen.'

RIWA

RIWA-Rijn heeft als leden: Waternet, PWN, Oasen en Vitens. RIWA-Rijn werkt in de IAWR (het Internationaal Samenwerkingsverband van Waterleidingbedrijven in het Rijnstroomgebied) nauw samen met de koepels van de andere landen van het stroomgebied van de Rijn, de ARW en de AWBR. Bij elkaar gaat het om 120 waterbedrijven uit zes Rijnsoeverstaten, die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het drinkwater voor 30 miljoen Europeanen.

Van RIWA-Maas zijn lid Evides Waterbedrijf, Dunea, WML, Brabant Water en de Belgische waterbedrijven VIVAQUA en water-link. In Nederland en België zijn ongeveer 6 miljoen mensen voor hun drinkwater afhankelijk van de Maas.

Meer informatie: www.riwa.org,
Rivieren Magazine: bit.ly/onsrivierwater
Jaarrapport 2017: bit.ly/jaarrapportMaas2017